

Sygn. akt VIII U 63/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lutego 2021 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
na posiedzeniu niejawnym w składzie:

Przewodniczący: sędzia Grzegorz Tyrka	

po rozpoznaniu w dniu 11 lutego 2021 r. w Gliwicach

sprawy K. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

o wysokość emerytury

na skutek odwołania K. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

z dnia 15 grudnia 2020 r. **nr** (...)

oddala odwołanie.

(-) sędzia Grzegorz Tyrka

Sygn. akt VIIIU 63/21

UZASADNIENIE

Decyzją z 15 grudnia 2020r. organ rentowy Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. odmówił ubezpieczonej K. S. ponownego ustalenia wysokości emerytury na podstawie art.194i i art.194j ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, gdyż ubezpieczona nie urodziła się w (...)r.

Ubezpieczona w odwołaniu od decyzji domagała się ponownego rozpoznania sprawy, gdy w jej ocenie spełnia wszystkie warunki, które dają prawo do przeliczenia emerytury, a okoliczność, że urodziła się w (...)r. nie powinna mieć znaczenia.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania podtrzymując stanowisko zawarte w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy ustalił:

ubezpieczona K. S. urodziła się (...)

Decyzją z 14 listopada 2008r. organ rentowy przyznał ubezpieczonej prawo

do emerytury nauczycielskiej na podstawie przepisów ustawy z dnia 26 stycznia 1982r. -Karta Nauczyciela w związku z przepisami ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, od 9 września 2008r. Wysokość emerytury została obliczona na podstawie art. 53 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Decyzją z 31 grudnia 2015r. organ rentowy przyznał ubezpieczonej prawo do emerytury z powszechnego wieku emerytalnego od 7 grudnia 2015r., to jest od osiągnięcia wieku emerytalnego

Wysokość emerytury została obliczona na podstawie art. 25 ust. 1b i art. 26 ustawy emerytalnej.

Do obliczenia emerytury przyjęto kwotę składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kapitału początkowego z uwzględnieniem waloryzacji składek i kapitału początkowego zewidencjonowanych na koncie do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przyznano emeryturę. Podstawa obliczenia emerytury podlega pomniejszeniu o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur, w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy i składki na ubezpieczenie zdrowotne. Emerytura stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia emerytury przez średnie dalsze trwanie życia, które ustalono na dzień osiągnięcia wieku emerytalnego:

- kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego wynosi 434511,94 zł,
- suma kwot pobranych emerytur wynosi 155503,95 zł,
- średnie dalsze trwanie życia wynosi 254,70 m-cy,
- wyliczona kwota emerytury wynosi 1608,60 zł.

Organ rentowy zawiesił emeryturę z powszechnego wieku emerytalnego, bowiem świadczenie emerytalne dotychczas wypłacane było wyższe.

W dniu 9 grudnia 2020r. ubezpieczona wystąpiła z wnioskiem o ponowne przeliczenie emerytury i w rozpoznaniu tego wniosku organ rentowy wydał decyzję zaskarżoną.

/dowód z: akt ZUS – okoliczności bezsporne /

Sąd zważył, co następuje:

odwołanie ubezpieczonej K. S. nie zasługuje na uwzględnienie.

W rozpoznawanej sprawie ubezpieczona domagała się przeliczenia emerytury z powszechnego wieku emerytalnego bez odliczenia sumy kwot pobranych wcześniej emerytur. Odliczenia takiego organ rentowy dokonał w oparciu o art.25b ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz.U. z 2020r., poz.53).

Zgodnie z powołanym przepisem, który wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2013r., jeżeli ubezpieczony pobrał emeryturę na podstawie przepisów art.26b, 46, 50, 50a, 50e, 184 lub art.88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2017r. poz.1189), podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art.24, ustaloną zgodnie z ust.1, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Wyrokiem z 6 marca 2019r. w sprawie P 20/16 Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 września 2017r., w zakresie, w jakim dotyczy kobiet urodzonych w roku 1953, które przed 1 stycznia 2013 roku nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji RP.

Wyrok Trybunału został opublikowany w dniu 21 marca 2019r. w Dz.U. z 2019r., poz. 539.

W uzasadnieniu wyroku, Trybunał Konstytucyjny podkreślił, iż pytający sąd kwestionuje art. 25 ust. 1b ustawy o FUS wyłącznie w odniesieniu do kobiet urodzonych w roku 1953, które nabyły prawo do emerytury przewidzianej w art. 46 ustawy o FUS i dalej, że w petitum pytania prawnego powołano również art. 50 ustawy o FUS, ale stan faktyczny sprawy zawisłej przed pytającym sądem wskazuje, że nie dotyczy ona uprawnień z tytułu emerytury kolejowej. Z tego względu kwestionowany art. 25 ust. 1b ustawy o FUS został poddany przez Trybunał Konstytucyjny kontroli konstytucyjności wyłącznie w odniesieniu do ubezpieczonej urodzonej w roku 1953, która nabyła i zrealizowała prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy o FUS.

Trybunał Konstytucyjny zbadał kwestię dopuszczalności posłużenia się przez ustawodawcę mechanizmem obliczania podstawy emerytury powszechnej z potrąceniem kwot wcześniejszej emerytury pobieranej przez ubezpieczonych wobec kobiet urodzonych w (...)r. i jego zgodności z art. 2 Konstytucji. Wskazał, że uprawnienie do wcześniejszego przejścia na emeryturę wynikające z art. 46 w związku z art. 29 ustawy emerytalnej było – w warunkach reformy z 1999r. – jednym ze szczególnych rozwiązań ustawowych. Stanowiło element łagodzący przechodzenie do nowego systemu emerytalnego dla osób, które ukończyły wiek co najmniej 50 lat, a przy tym legitymowały się wieloletnim stażem zawodowym.

Badając zgodność art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej z art. 2 Konstytucji i z wyrażoną w tym przepisie zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, Trybunał uwzględnił, że kobiety, które zdecydowały się skorzystać z możliwości przejścia na wcześniejszą emeryturę nie wiedziały – w chwili podejmowania tej decyzji – o konsekwencjach, jakie ta decyzja będzie miała w odniesieniu do ich przyszłego świadczenia, czyli emerytury uzyskiwanej po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego. Osoby te decydowały się na wcześniejszą emeryturę ufając, że państwo nie zmieni reguł jej postrzegania w odniesieniu do powszechnego świadczenia emerytalnego. Tymczasem reguły te zostały zmodyfikowane, nie dając ich adresatom możliwości stosownej reakcji.

Trybunał podkreślił, że to z mocy wyraźnego postanowienia ustawodawcy modyfikacja systemu emerytalnego nie objęła tej grupy kobiet, jeżeli spełniały warunki przejścia na wcześniejszą emeryturę i z możliwości takiej skorzystały. Tym samym stworzył on dodatkowe gwarancje realizacji uprawnień emerytalnych według zasad starego systemu. Z uwagi na to, że uprawnienia te z założenia miały charakter przejściowy – obowiązujący do czasu ich wygaśnięcia – nastąpiło niejako wzmocnienie usprawiedliwionego przekonania tych kobiet, że ustawodawca nie wycofa się z ich realizacji oraz, że nie będą miały do nich zastosowania nowe uregulowania.

Trybunał podkreślił, że podejmowanie przez ubezpieczonych decyzji o przejściu na wcześniejszą emeryturę nie może wiązać się z pozostawaniem w niepewności co do ukształtowania ich sytuacji prawnej w przyszłości, jeżeli jest konsekwencją decyzji podjętych w oparciu o obowiązujący stan prawny. Rozpoczęcie realizacji prawa do wcześniejszej emerytury, która bezpośrednio wpływa na wysokość emerytury powszechnej – w oparciu o zasadę zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa – stanowi podstawę uzasadnionego oczekiwania, że ustawodawca nie zmieni w sposób niekorzystny „reguł gry” w stosunku do osób korzystających ze swoich uprawnień na zasadach wskazanych w ustawie. Nie będzie tym samym pułapką dla tych, którzy w zaufaniu do obowiązującego prawa, określającego w dodatku horyzont czasowy wypłacanych świadczeń i zasad ich realizacji, skorzystali ze swoich uprawnień.

Trybunał podkreślił, że racjonalnie działający ustawodawca powinien uwzględnić łączące się z tym skutki w sferze finansów publicznych, których planowanie w systemie świadczeń emerytalnych musi obejmować statystyczny okres długości życia tych osób

po przejściu na emeryturę. Zasada zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa wyklucza możliwość formułowania obietnic bez pokrycia bądź nagłego wycofywania się przez państwo ze złożonych obietnic lub ustalonych reguł postępowania. Stanowi to bowiem niedopuszczalne nadużywanie pozycji przez organy władzy względem obywateli. Dotyczy

to w szczególności sytuacji, w której obywatel, układając swoje interesy, podejmuje decyzje dotyczące długiej perspektywy czasu i przewiduje jej konsekwencje na podstawie obowiązującego stanu prawnego. Zmiana tego stanu oznacza wówczas zaskoczenie, którego

w danych okolicznościach nie mógł przewidzieć, a tym samym dostosować się do nowej sytuacji, w sposób, który nie wyrzeze negatywnych konsekwencji w sferze jego uprawnień.

W realizacji powyższego wyroku Trybunału Konstytucyjnego ustawą z dnia 19 czerwca 2020r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2020r., poz.1222) wprowadzony został art.194i i art.194j do ustawy emerytalnej.

Przepis art.194i ustawy emerytalnej stanowi, że do ustalenia podstawy obliczenia emerytury, o której mowa w art.24, ubezpieczonego urodzonego w (...)r., nie stosuje

się przepisu art.25 ust.1b, jeżeli wniosek o przyznanie tej emerytury zgłosi w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 19 czerwca 2020r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. poz.1222), pod warunkiem że prawo do emerytury przed osiągnięciem wieku emerytalnego ma ustalone na podstawie wniosku złożonego przed dniem 1 stycznia 2013r.

Zgodnie z art. 194j. ustawy emerytalnej kwotę emerytury przyznanej na podstawie art. 24 ubezpieczonemu urodzonemu w (...)r., który wcześniej pobierał emeryturę wymienioną w art. 25 ust. 1b na podstawie wniosku złożonego przed dniem 1 stycznia 2013r., ustala się ponownie od podstawy ustalonej z zastosowaniem art. 194i. Przeliczeniu podlega podstawa obliczenia emerytury przyjęta w decyzji o ustaleniu prawa do emerytury. Do ustalenia nowej kwoty emerytury przyjmuje się średnie dalsze trwanie życia przyjęte w decyzji o ustaleniu prawa do emerytury, a następnie uwzględnia się kolejne zmiany wysokości świadczenia. Emerytura w ponownie ustalonej wysokości przysługuje od dnia, od którego podjęto wypłatę emerytury przyznanej na podstawie art. 24, a w przypadku gdy prawo do tej emerytury było zawieszone - od dnia, od którego mogłaby być podjęta jej wypłata. Jeżeli ponownie ustalona wysokość emerytury przyznanej na podstawie art. 24 jest wyższa od wypłacanej dotychczas, emerytowi wypłaca się wyrównanie. Kwotę wyrównania stanowi różnica między sumą kwot emerytur, jakie przysługiwałyby w okresie od dnia, o którym mowa w ust. 4, do dnia wydania decyzji, o której mowa w ust. 1, z uwzględnieniem ich waloryzacji, a sumą kwot wypłaconych w tym okresie. Ust. 6 przepisy ust. 1-5 stosuje się odpowiednio do ponownego ustalenia wysokości renty rodzinnej.

Ustawa ta weszła w życie z dniem 10 lipca 2020r.

Odnosząc to sytuacji ubezpieczonej należy stwierdzić, że nie spełnia ona przesłanek do przeliczenia świadczenia na podstawie cytowanych art.194i i art.194j ustawy emerytalnej, gdyż nie urodziła się w (...)r. – jak tego wymaga art.194i ustawy emerytalnej, lecz w (...).

Zatem zaskarżona decyzja w zakresie w jaki odmawia ubezpieczonej przeliczenia świadczenia w trybie art.194i i 194j ustawy emerytalnej jest zgodna z prawem.

Niezależnie od tego Sąd zwraca uwagę, że ubezpieczona nie spełniałaby także warunków do przeliczenia świadczenia w oparciu o powołane wcześniej orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019r., P 20/19. Wyrok ten, jak już wskazano na wstępie, dotyczył kobiet urodzonych w (...)r., które pobierały emerytury wcześniejsze przyznane

w oparciu o art.46 ustawy emerytalnej, a więc określonych w art.29, 32, 33 i 39 ustawy emerytalnej. Tylko w tym zakresie Trybunał stwierdził niekonstytucyjność art.25 ust.1b ustawy emerytalnej. W uzasadnieniu wyroku Trybunał wskazał, że racje które legły u podstaw wydania tego orzeczenia sprowadzały się do wykazania naruszenia zasady lojalności ustawodawcy, gdyż kobiety urodzone w (...)r. nie wiedziały w momencie podejmowania decyzji o przejściu na emeryturę, jakie będą tego konsekwencje dla ustalenia emerytury powszechnej. Stwierdzenie niekonstytucyjności części przepisu oznacza domniemanie konstytucyjności zawartej w nim normy w pozostałym zakresie.

Skoro ubezpieczona urodziła się w (...)r. a nie w 1953r. oraz nie pobierała emerytury określonej w art.46 ustawy emerytalnej, lecz emeryturę nauczycielską przyznaną w oparciu o ustawę z dnia 26 stycznia 1982r. – Karta Nauczyciela, to nie może mieć przeliczonego świadczenia zgodnie z wyrokiem Trybunału, lecz zastosowaniem art.25 ust.1b ustawy emerytalnej.

W tym miejscu Sąd zwraca uwagę, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest stanowisko, że skorzystanie z przywileju przejścia i pobrania wcześniejszych emerytur uzasadnia i usprawiedliwia pomniejszenie podstawy wymiaru emerytury o której mowa

w art.24 ust.1 i następnych ustawy emerytalnej o sumy poprzednio pobranych wcześniejszych emerytur przy zastosowaniu mechanizmu ustalania wysokości świadczeń emerytalnych

w zależności od proporcjonalnego, prognozowanego „ średniego trwania życia ” osoby uprawnionej, ponieważ uprawnionym do takich samych rodzajowo świadczeń powinna przysługiwać emerytura ustalana według takich samych (równych) zasad obliczania

jej wysokości bez względu na datę złożenia wniosku o emeryturę. Mechanizm ustalania wysokości świadczeń emerytalnych ma bowiem określone uwarunkowania majątkowe, które gwarantują prawem określoną wysokość ustalanych emerytur w prognozowanych długoterminowych okresach ich pobierania przede wszystkim ze względu na zgromadzony kapitał składowy, który pomniejszają wcześniej wypłacone kwoty pobranych długoterminowych świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Taki stan rzeczy usprawiedliwia ustawowe modyfikowanie wysokości emerytur ze względu na wcześniejsze pobranie

i spożytkowanie tych samych rodzajowo, choć wcześniejszych świadczeń emerytalnych, które uszczupliły zgromadzony indywidualny kapitał emerytalny oraz Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, z którego emerytury są wypłacane (wyrok SN z 17 września 2017r., 386/1/16, uchwała SN z 28 listopada 2019r. III UZP 5/19). W powołanej uchwale z 28 listopada 2019r. III UZP 5/19 Sąd Najwyższy stwierdził, że przepis art.25 ust.1b ustawy emerytalnej ma zastosowanie do urodzonej w (...)r. ubezpieczonej, która od 2008r. pobierała wcześniejszą emeryturę, warunki uprawniające do przyznania emerytury z powszechnego wieku emerytalnego spełniła w 2012r., a wniosek o przyznanie jej prawa do emerytury

z powszechnego wieku emerytalnego złożyła w 2016r. W uzasadnieniu powołanej uchwały Sąd Najwyższy wskazał, że zaprezentowane powyżej stanowisko nie pozostaje w sprzeczności z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, bowiem jeśli chodzi o kobiety z rocznika 1953 to jak stwierdził Trybunał nie miały one możliwości by zmienić konsekwencje decyzji podjętych w 2008r. i stąd ze względu na naruszenie zasady lojalności ustawodawcy

w odniesieniu do takich właśnie osób przepis art.25 ust.1b jest niekonstytucyjny Dalej Sąd Najwyższy stwierdził, że fundamentalna różnica między osobami urodzonymi w (...)r.

a osobami urodzonymi do końca 1952r. polegała na tym, że kobiety z rocznika 1953 nie miały możliwości by zmienić konsekwencje decyzji podjętych w 2008r., to inaczej kobiety z rocznika 1952 nie znalazły się „ w pułapce ” decyzji podjętych przed wejściem w życie art.25 ust.1b ustawy emerytalnej. Miały bowiem możliwość skorzystania z uprawnień w kształcie, jaki istniał przed nowelizacją, co w omawianym przypadku miało miejsce pomiędzy wrześniem a grudniem 2012r. Podkreślił, że okoliczności stanowiące podstawę wydania wyroku P 20/16 na tyle różnią się od okoliczności niniejszej sprawy, że stwierdzenie, iż art.25 ust.1b ustawy emerytalnej ma zastosowanie do urodzonej w (...)r. ubezpieczonej, która od 2008r. pobierała wcześniejszą emeryturę, warunki uprawniające do przyznania emerytury z powszechnego wieku emerytalnego spełniła w 2012r., a wniosek o przyznanie jej prawa do emerytury z powszechnego wieku emerytalnego złożyła w 2016r., nie stoi w sprzeczności z argumentacją zawartą w wyroku Trybunału.

Na końcu rozważań należy podkreślić, że rozpoznając sprawę Sąd jest związany ustawami i rozporządzeniami. Kompetencję natomiast do orzekania o niekonstytucyjności oznaczonego przepisu ustawy ma wyłącznie Trybunał Konstytucyjny i tylko on może rozważyć usunięcie z systemu prawnego przepisów sprzecznych z ustawą zasadniczą (art. 188 pkt 1 Konstytucji). Sąd powszechny nie ma zatem możliwości niestosowania obowiązujących przepisów ustawy z powołaniem się na ich niekonstytucyjność. Wyrażona w art. 8 ust. 2 Konstytucji zasada jej bezpośredniego stosowania oznacza obowiązek sądu orzekania

w zgodzie w priorytetami ustanowionymi w ustawie zasadniczej. Innymi słowy, sądy mają obowiązek dokonywania wykładni prokonstytucyjnej, ale nie mają kompetencji do orzekania o niekonstytucyjności przepisu i usuwania go z systemu prawnego. W razie zastrzeżeń

co do zgodności przepisu ustawy z Konstytucją istnieje specjalny tryb przewidziany w art. 188 Konstytucji, pozwalający na wyeliminowanie takiego przepisu z obrotu prawnego. Dopóki nie zostanie stwierdzona przez Trybunał Konstytucyjny niezgodność określonego przepisu z Konstytucją, dopóty ten przepis podlega stosowaniu i może stanowić podstawę merytorycznych rozstrzygnięć sądowych. Bezpośredniość stosowania Konstytucji nie oznacza kompetencji do kontroli konstytucyjności obowiązującego ustawodawstwa przez sądy i inne organy powołane do stosowania prawa. Tryb tej kontroli został bowiem wyraźnie i jednoznacznie ukształtowany przez samą Konstytucję. Przepis art. 188 ustawy zasadniczej zastrzega orzekanie w tych sprawach do wyłącznej kompetencji Trybunału Konstytucyjnego. Domniemanie zgodności ustawy z Konstytucją może być obalone jedynie wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, a przewidziane w art. 178 ust. 1 Konstytucji związanie sędziego ustawą obowiązuje dopóty, dopóki ustawie tej przysługuje moc obowiązująca (wyroki Sądu Najwyższego: z 2 kwietnia 2009r., w sprawie IV CSK 485/08, opublikowany w LEX nr 550930, z 17 marca 2016r., w sprawie V CSK 377/15, opublikowany w OSNC z 2016r., Nr 12, poz. 148 oraz wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 5 listopada 2010r., w sprawie II GSK 1208/10, opublikowany w LEX nr 746078 i powołane w nich orzeczenia).

W konsekwencji Sąd, na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie jako bezzasadne.

(-) Sędzia Grzegorz Tyrka